

SUSANNE FRANSSON OCH PER NORBERG

Att förstå lagstiftning om diskriminering och mänskliga rättigheter

Stockholm: Premiss 2017

Christel Backman

Susanne Fransson och Per Norberg har skrivit en bok som enligt förlagstexten ska "ge kunskap och verktyg för rörelse och aktivitet, och ... vara ett underlag för diskussion och reflektion". Själva presenterar författarna bokens syfte som att "ge kunskap om hur juridiken kan användas för att motverka strukturell diskriminering" samt att den ska vara en text som kan "leda till diskussion och reflektion" eftersom "ibland är frågan viktigare än svaret" (s. 7). Till skillnad från Filippa Swansteins "Diskrimineringslagen: från teori till praktik", också den utkommen i år, så har författarna inte som ambition att göra en systematisk genomgång av lagstiftningen på området. Istället vill de kontextualisera och problematisera lagstiftningen och dess tillämpning för att visa både på begränsningarna i lagstiftningen och dess tillämpning som på möjligheten att med juridikens hjälp komma närmare ett jämställt samhälle.

Boken inleds med en genomgång av begreppen diskriminering, rättvisa och mänskliga rättigheter. Därefter följer ett fördjupande kapitel där olika typer av diskriminering går igenom: strukturell diskriminering, värdediskriminering, ekonomiska diskrimineringsbegrepp, preferensdiskriminering, statistisk diskriminering och slutligen de juridiska diskrimineringsbegreppen. I kapitlet återkommer författarna till direkt och indirekt diskriminering vilka introducerats i det inledande kapitlet. I bokens tredje kapitel ges en genomgång av de diskrimineringsgrunder som finns inom svensk lagstiftning. Författarna ger inte enbart en redogörelse för diskrimineringsgrunderna som sådana och gällande lagstiftning utan problematiserar kategoriseringarna och diskriminer-

FÖRFATTARE

Christel Backman (jur. kand., fil. dr. sociologi)
Universitetslektor, Göteborgs universitet
christel.backman@socav.gu.se

ingsgrunderna på ett förtjänstfullt sätt. Författarna har sedan valt att i tre kapitel fördjupa sig i lagstiftningen kring diskriminering baserad på etnisk tillhörighet, kön och ålder. Tyvärr saknas en motivering till varför just dessa tre diskrimineringsgrunder har valts ut för närmare diskussion och varför övriga grunder inte behandlas lika ingående som dessa tre. Boken avslutas med ett reflekterande kapitel där författarna riktar kritik mot hur diskrimineringslagstiftningen tillämpas, bland annat för att indirekt diskriminering inte åberopas oftare som ett sätt att komma åt strukturell diskriminering, och föreslår att lagstiftningen borde användas mer aktivistiskt av grupper i syftet att få till förändring genom ex. grupptalan.

Bokens styrka ligger i författarnas problematiserande och kontextualiserande av lagstiftningens tillämpning. Författarna drar sig inte för att kritisera domstolsbeslut och bevisvärdering som de menar är felaktiga. De har i vissa fall inhämtat och granskat underlag och protokoll från avgöranden och vågar göra en egen bedömning av rättsfallen. Det påminner läsaren om att juridiken inte är en objektiv vetenskap utan tillämpas av människor i olika kontexter och påverkas av sociala faktorer och maktförhållanden. Det gör också att rättsläget som presenteras inte framstår som hugget i sten utan möjligt att förändra, även om EG domstolens avgöranden ibland framstår som en boja som svårligen kan brytas. Ytterligare en styrka med boken är de många frågor som ställs till läsaren – författarna förväntar sig att läsaren ska engagera sig i de rättsfilosofiska grundfrågorna så väl som frågan om vad som är ett rättvist samhälle, vad jämställdhet får kosta och om mänskliga rättigheter verkligen är något som ”förtjänas”, vilket författarna menar är fallet inom den nuvarande diskursen. Detta är samtidigt en svaghet med boken. I alltför många fall ges läsaren frågor utan att ha fått tillräcklig grund för att förstå de avvägningar som frågan inbegriper och för den läsare som är ”intresserad av att förstå grunderna för diskrimineringslagstiftning och mänskliga rättigheter” (baksidestext) men saknar förkunskaper blir det svårt att göra någon djupare reflektion. Boken lever inte riktigt upp till ambitionen att förse läsaren med konkreta verktyg och kunskap om hur strukturell diskriminering kan motverkas. Författarna skriver i det avslutande kapitlet: ”Kan juridiken användas för att skapa ett mer rättvist samhälle? Vi menar att svaret på frågan är ja, men att frågan som måste ställas är: *Hur* kan juridiken användas för att motverka strukturell diskriminering? Vad som behöver göras, taktiskt och strategiskt, är inte vår uppgift att svara på. Att det handlar om någon form av kollektiv rörelse är vi dock säkra på” (s. 179). I boken ges på några ställen förslag på vad författarna menar kan göras, som att föra grupptalan och åberopa indirekt diskriminering i större utsträckning. Jag tror att författarna har fler tips på strategi och taktik för att med juridikens hjälp motverka strukturell diskriminering och bokens läsare hade vunnit på att få ta del av dessa. Nu krävs en relativt insatt läsare för att på egen

hand komma fram till hur bokens innehåll ska omsättas till strategi och taktik. Frågan är om den insatta läsaren är bokens målgrupp.

Bokens styrka ligger som nämnts i författarnas förmåga att contextualisera och problematisera lagstiftningen och framför allt dess tillämpning. Den som i första hand vill ha en konkret genomgång av lagstiftningens uppbyggnad och gällande rätt, bör välja en annan bok. Boken har i manusform använts av författarna inom socionomutbildningen. Boken bör även lämpa sig för juriststudenter som ett sätt att visa på rättstillämpningens sociala, filosofiska och politiska dimensioner och som en startpunkt för nödvändiga reflektioner kring egna värderingar.